

Nieuchwytny efekt behawioralny reform wyborczych? Wpływ zmian systemu wyborczego na zachowania wyborców oraz elit politycznych - podejście quasi-eksperymentalne i nowe dowody z wyborów lokalnych w Polsce

System głosowania jest ważnym czynnikiem wpływającym na wyniki wyborów. Projekt ten opiera się na teorii Maurice'a Duvergera, z której wynika, że społeczna różnorodność zwiększy liczbę partii politycznych w systemie partyjnym tylko wtedy, gdy system wyborczy będzie wystarczająco „dozwalający” (*permissive*); np. system wykorzystujący metodę Sainte Lague i stosunkowo duże okręgi wyborcze. Tak zwane *prawa Duvergera* (1959) dotyczące wpływu zasad wyborczych na fragmentację systemów partyjnych należą do kluczowych koncepcji politologii. Twierdzenie Duvergera utrzymuje, że wdrożenie systemu większości względnej z jednomandatowymi okręgami wyborczymi spowoduje pojawienie się systemu dwupartyjnego (Duverger, 1959), z wyjątkiem sytuacji, gdy istnieją silne partie lokalnych mniejszości (Riker, 1982), podczas gdy systemy reprezentacji proporcjonalnej (PR) sprzyjają wielopartyjności (Duverger, 1959).

W ramach tego projektu analizuję wyjątkowy przypadek dwóch kolejnych polskich reform prawa wyborczego w 2011 i 2018 r. W szczególności, badam, w jaki sposób różne typy systemu wyborczego wpływają na zachowanie wyborców i elit politycznych, wykorzystując dane podłużne ze stosunkowo jednorodnego społeczeństwa, to znaczy, analizując obserwacje z polskich wyborów lokalnych (w 1998, 2002, 2006, 2010, 2014 i 2018r.) na poziomie gminy.

Systemy wyborcze generują efekty „mechaniczne” i „psychologiczne”. Mechanicznym skutkiem reguł wyborczych jest wynik „czysto” matematycznej konwersji głosów na mandaty. W przeciwieństwie do efektu mechanicznego, dokładny charakter efektu *psychologicznego*, lub - jak wolę go nazwać - efektu *behawioralnego*, jest trudniejszy do określenia; efekt jest otwarty na wiele interpretacji. Efekt behawioralny (lub psychologiczny) jest wynikiem prognozowanego efektu mechanicznego. Garry Cox (1997) wskazuje, że efekt psychologiczny składa się z dwóch powiązanych ze sobą elementów: *głosowania strategicznego* (po stronie wyborcy) i *strategicznego wejścia / wyjścia* (po stronie partii politycznych). Jeśli chodzi o wyborców, są świadomi, że istnieje tzw. (naturalny lub prawny) próg reprezentacji (Lijphart 1994) i decydują się nie wspierać partii, które prawdopodobnie nie zdobędą miejsc ze względu na występowanie efektu mechanicznego; np. wyborcy przewidują, że niektóre partie nie mają szans na zdobycie mandatów i powstrzymują się od „marnowania” swoich głosów. Jeśli chodzi o *wejście/wyjście strategiczne*, partie, wyprzedzając strategiczne zachowanie wyborców, opuszczają rywalizację wyborczą, jeśli nie mają szans na zdobycie mandatów. Ponadto, słabsze partie mają motywację do tworzenia sojuszy wyborczych, aby zwiększyć szanse na zdobycie mandatów.

Wybory lokalne w Polsce i dwie kolejne reformy prawa wyborczego w Polsce w 2011 i 2018 r. dają możliwość zbadania czynników behawioralnych, takich jak wspomniane *głosowanie strategiczne* lub *strategiczne wejście / wyjście partii*. Ponadto, nawiązując do modelu teoretycznego Herrery, Morelli i Palfrey (2014), projekt ponownie przyjrzy się złożonemu i wciąż niedostatecznie zbadanemu związkowi pomiędzy *systemem wyborczym*, *konkurencyjnością wyborczą* i *frekwencją wyborczą*. Różne badania ponadnarodowe, w tym badania systemów demokratycznych w Ameryce Łacińskiej i Europie Wschodniej, sugerują, że wnioski z badań wpływu dysproporcjonalności wyborczej na poziom frekwencji mogą wymagać przemyślenia.

Podsumowując, ogólnym celem projektu jest zwiększenie zasobu wiedzy na temat tzw. efektów behawioralnych systemu głosowania. *Po pierwsze*, używając podejścia *quasi-eksperymentalnego*, badam wpływ behawioralnych efektów (np. głosowanie strategiczne) zmian systemu wyborczego na fragmentację systemu partyjnego; biorąc pod uwagę zmiany między niedostatecznie zbadanymi podtypami systemów głosowania. *Po drugie*, w projekcie wykorzystano podejście *quasi-eksperymentalne* do przeprowadzenia rygorystycznego testu empirycznego dla wspomnianego wyżej modelu teoriogrowego autorstwa Herrery i in. (2014); sprawdzam, czy jednostki gminne, które cechował wysoki/niski poziom konkurencyjności w okresie przed reformą, doświadczyły spadku/wzrostu konkurencyjności i frekwencji wyborczej po wprowadzeniu nowych zasad wyborczych.